

DIEST AAN DE DEMER

Vlaanderen
is milieu

Infokrant september 2016

VLAAMSE
MILIEUMAATSCHAPPIJ

Dr. De Moorstraat 24-26 – 9300 Aalst
Tel.: 053 72 62 10
info@vmm.be
www.vmm.be

“Diest leeft op”

Metselaars **Mark Ordutowski** en **Adi Hamdu** werken sinds 2013 aan de nieuwe Demer in Diest. Samen bouwden ze grote delen van de kaaimuren. “Toen we hier pas begonnen, leek Diest ons een saaie, verouderde stad”, zegt Mark Ordutowski. “Het openleggen van de Demer heeft veel tijd en werk gekost, maar we zijn trots op het resultaat. Samen met de rivier werden ook veel straten vernieuwd. Vandaag zie je dat Diest opleeft: mensen tonen meer interesse om hier te komen wonen of winkelen. Ik ben er zeker van dat de nieuwe Demer een trekpleister zal zijn.”

BURGEMEESTER JAN LAURYS:

“Nieuwe start voor onze stad”

In 1960 verdween de Demer uit het centrum van Diest. De rivier was een open riool geworden en stroomde regelmatig over. Maar toen de Demer rond de stad werd geleid, raakte Diest haar kloppende hart kwijt. “De nieuwe Demer zal Diest weer doen bruisen”, zegt burgemeester Jan Laurys.

De Demerbedding in Diest werd in 1960 opgevuld, maar tien jaar later misten de inwoners ‘hun’ rivier al. “Nochtans leek het dempen van de Demer aanvankelijk een goede beslissing”, zegt burgemeester **Jan Laurys**. “De rivier zorgde voor geurhinder en wateroverlast. De waterloop werd ingeruild voor straten en parkeerplaatsen. Maar Diest zonder de Demer was niet meer hetzelfde. Het eerste voorstel om de Demer te heropenen dateert van de jaren 1990. In 2006 gaf het stadsbestuur groen licht. Daar was veel overleg en politieke moed voor nodig. Diest is ontstaan als een stad aan het water: zonder de Demer waren we onze ziel kwijt.”

Wonen aan het water

Volgens Jan Laurys wordt ‘wonen aan het water’ een grote troef voor Diest. “In een stad wonen is veel meer dan een dak boven je hoofd hebben. Het gaat ook om je goed voelen: woon ik hier graag? Ga ik hier graag winkelen? Op dat vlak zal de nieuwe Demer een pluspunt zijn. De wandelpaden en terrassen naast het water geven een gevoel van rust en ruimte. Diest is een mooiere stad geworden. De gevolgen zien we nu al: de nieuwe woningen

die aan het water worden gebouwd, onder meer op de Ezeldijksite, wekken veel interesse op. Ik ben er zeker van dat de heropening van de Demer Diest een boost zal geven.”

Nieuwe wind

De werkzaamheden aan de nieuwe Demer hebben vier jaar geduurd. Dat lange proces zorgde voor hinder. “Samen met de VMM en de aannemer hebben we er alles aan gedaan om de overlast te beperken”, zegt Jan Laurys. “We informeerden onze inwoners via een tijdschrift, infovergaderingen, elektronische nieuwsbrieven ... Eenmaal per jaar organiseerden we werfbezoeken. Wie vragen of klachten had, kon terecht op een speciaal e-mailadres.” Naarmate de werkzaamheden vorderden, nam de weerstand bij de mensen af. Jan Laurys: “Vandaag zijn veel inwoners en handelaars enthousiast over hun stad aan het water. Het openleggen van de Demer heeft een vastgeroeste logica doorbroken: mensen stappen af van het idee dat de hele stad een parking moet zijn. We krijgen creatieve voorstellen voor winkels, een pop-upbar, evenementen op de Citadel ... Er waait een nieuwe wind door Diest!”

INLAAT

Aan de Vanaudenhovenlaan stroomt het water van de Begijnenbeek in de nieuwe Demer. Het waterpeil wordt geregeld met grote schuiven die meer of minder water kunnen doorlaten.

SLUIS EZELDIJKMOLEN

Aan de Ezeldijkmolen werden restanten van een middeleeuwse sluis gevonden. De onderbouw bestaat uit Diestse ijzerzandsteen en dateert van de 13de eeuw.

VLONDERPAD

Ter hoogte van de Schaffensestraat ligt een vlonderpad (een houten wandelpad) met uitkijkplatform over de Demer. Het pad brengt mensen dicht bij het water. De oude oeverbescherming met stapelstenen werd gereconstrueerd.

“Titanenwerk is eindelijk klaar”

**TANDARTS
DIRK HAVERMANS**

“Jaren naar uitgekeken”

Tandarts **Dirk Havermans** heeft zijn praktijk in de Demerstraat. De nieuwe Demer is voor hem een goede zaak. “In de jaren 1990 praatten we bij een pintje al over het heropenen van de Demer. We wilden zelfs een politieke partij opstarten. *(lacht)* Ik ben blij dat het nu zover is. Zonder de Demer was Diest niet meer hetzelfde. In mijn praktijk hangt nog een foto van hoe de Demerstraat er vroeger uitzag. De nieuwe Demerstraat, met terrassen aan het water, vind ik nog mooier.”

“De lange werkzaamheden zorgden wel voor hinder: voor zelfstandigen, horecazaken, oudere mensen die niet goed te been zijn ... De werkmannen hebben hun best gedaan, maar zo'n groot project kun je niet vlugvlug realiseren. Het slechte weer en de modder maakten alles nog moeilijker.”

“Op termijn maakt de Demer van Diest een mooiere stad. De parkeerplaatsen die verdwenen zijn, zijn in de buurt gecompenseerd. Je kunt ook veel vlotter fietsen en wandelen. De tieners die vroeger in ons portaal kwamen zitten, gebruiken nu de zitmuren. Hopelijk gaan mensen niet te veel vuilnis in de Demer gooien, maar dat is onze eigen verantwoordelijkheid. Ik zou het water niet meer kunnen missen. Diest is een Demerstad: zonder Demer zijn we een hond zonder staart.”

Het heropenen van de Demer was een titanenwerk. De werkzaamheden duurden vier jaar en liepen regelmatig vertraging op: door het slechte weer, elektriciteitskabels, beschermde bomen ... Stoffel Moeskops van de Vlaamse Milieumaatschappij zet de drie belangrijkste uitdagingen op een rijtje.

1. Archeologisch onderzoek

“Tijdens het openleggen van de Demer groeven we veel meer archeologische vondsten op dan verwacht”, zegt **Stoffel Moeskops** van de VMM. “Langs een groot deel van de rivier vonden we de authentieke houten palen terug die vroeger de oever beschermden. Die palen moesten worden afgeborsteld en gefotografeerd. Een prachtige ontdekking, maar het heeft wel veel tijd gekost. Andere mooie archeologische vondsten, zoals de sluis aan de Ezeldijkmolen en de paardentrap op de Kaai, hebben we zo goed mogelijk gerestaureerd en in de werken geïntegreerd.”

2. Complexe organisatie

Een tweede uitdaging was het grote aantal betrokken partijen. Stoffel Moeskops: “Omdat we midden in de binnenstad werkten, moesten we met veel mensen rekening houden: de inwoners, het stadsbestuur, belangenverenigingen ... Door vertragingen moesten we fase 2, 3 en 4 tegelijk uitvoeren. Sommige straten waren drie jaar lang opgebroken en de mobiliteit in Diest werd volledig omgegooid.”

“In de oude rivierbedding vonden we een wirwar aan nutsleidingen: kabels voor gas, elektriciteit, internet ... Van sommige kabels wisten we niet waarvoor ze dienden en of ze nog werden gebruikt. De nutsmaatschappijen hebben goed met ons samengewerkt en we hebben alle kabels verplaatst, maar de werkzaamheden hebben daardoor wel langer geduurd.”

3. Beschermde bomen

Een derde element waarmee de arbeiders rekening moesten houden waren de beschermde parken in Diest. “Op sommige plaatsen, bijvoorbeeld naast park Cerckel, mochten we niet te dicht bij beschermde bomen komen. Daardoor moesten we onze werkwijze aanpassen. In de plaats van een schuine oever kozen we voor een betonnen wand bekleed met houten plankjes”, zegt Stoffel Moeskops. “De oude plataan aan het Spijker, waar The Lodge gevestigd is, hebben we niet kunnen redden. Daar hebben we een nieuwe boom geplant. We waren ook bang voor schade aan oudere huizen, maar dat is goed meegevallen. De aannemer heeft heel voorzichtig gewerkt.”

ZIEKENHUISVIJVER

De vroegere Serpentinevijver van het Algemeen Ziekenhuis maakt nu deel uit van de Demer. De rivier heeft hier groene oevers en kronkelt door het ziekenhuispark naar park Cerckel.

TERRAS DEMERSTRAAT

In de Demerstraat werd een verlaagd terras met zitbanken aangelegd om mensen dicht bij het water te brengen. Als het waterpeil stijgt, bijvoorbeeld bij hevige regen, kunnen de terrassen tijdelijk onder water komen te staan.

HISTORISCHE TRAP

Naast het terras in de Demerstraat werd een historische trap naar het water gereconstrueerd. De trap werd vroeger gebruikt door brouwers die hun biertonnen per boot door de stad vervoerden.

“Geen overlast meer door regenwater”

Wat is de volgende stap?

Op dit moment vloeit er door de nieuwe Demer in Diest enkel regenwater en water van de Begijnbeek. Binnen enkele jaren zal de oorspronkelijke Demer weer door de stad lopen. Ivo Terrens van de VMM: “Sinds de demping in 1960 wordt de Demer via de Grote Steunbeer, de oude stuw aan de Omer Vanaudenhovenlaan, door de vroegere vestinggrachten geleid. Twee van de drie openingen van die oude sluisconstructie zijn dichtgemetseld. Binnenkort wordt de Grote Steunbeer gerestaureerd: de gesloten doorgangen worden weer opengemaakt en er komen geautomatiseerde schuifconstructies. Er wordt ook een nieuwe brug gebouwd die op de Steunbeer uitkijkt. Als die werkzaamheden zijn afgerond, kan het echte Demerwater door de stad vloeien.”

De nieuwe Demer is niet alleen mooi, hij vangt ook veel regenwater op. Het natte voorjaar heeft in Diest nauwelijks voor wateroverlast gezorgd. “In de nieuwe Demer kunnen we het waterpeil regelen: daardoor vermijden we overstromingen”, zegt Ivo Terrens van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM).

Een rivier in het centrum van een stad heeft veel voordelen. Het water zorgt voor rust en ruimte en het brengt meer natuur tussen de huizen. “De belangrijkste reden waarom de Vlaamse Milieumaatschappij het project steunt, is de bescherming tegen wateroverlast”, zegt Ivo Terrens van de VMM. “Nadat de Demer was gedempt, kon Diest nergens nog regenwater kwijt. Bij felle regen stonden de straten vaak blank. In de nieuwe Demer kunnen we een hoop regenwater opvangen. De nieuwe rivier is ook geen open riool meer: er loopt enkel Demerwater en proper regenwater door, zodat er geen geurhinder is.”

Stromend water

Aanvankelijk wilde men in Diest grote reservoirs plaatsen om het regenwater op te vangen. Na overleg besloten de stad en de VMM om de Demer weer open te leggen. Ivo Terrens: “Zo’n lege bak in de stad is onaantrekkelijk. Een rivier vangt evenveel regenwater op en het oogt veel mooier. Dat is aangenaam voor de inwoners en de mensen die hier komen shoppen of wandelen. Stromend water trekt ook meer planten en dieren aan. Diest heeft altijd aan het water gelegen: nu heeft de Demer weer een plaats in de stad.”

De combinatie met de nieuwe fiets- en wandelwegen zorgt voor een aangename omgeving. Er kwamen terrassen met zitmuren en zowel de stad als de VMM plantten nieuwe bomen.

“We danken de inwoners voor hun geduld”

Investering

Het heropenen van de Demer nam vier jaar tijd in beslag en kostte 12 miljoen euro. 10 miljoen werd betaald door de VMM, de stad Diest voorzag 2 miljoen euro. Dat geld werd vooral besteed aan randwerken voor de stad: fietspaden, beplantingen, mooie straten en pleinen ... Ivo Terrens: “Doordat het project vier jaar heeft geduurd, hebben de inwoners van Diest veel hinder ondervonden. We willen de mensen bedanken voor hun geduld. Vandaag zien we dat de investering de moeite loont: de nieuwe Demer is veilig, natuurlijk én mooi. Diest is weer een aangename stad aan het water.”

HUIS AAN HET WATER

Tussen de Demerstraat en de Brouwerijstraat gebruikten mensen de gedempte Demer als achtertuin. Vandaag loopt het water weer vlak achter de huizen door. Enkele terrassen en veranda's werden afgebroken en heropgebouwd.

HET SPIJKER

De oude plataan aan het Spijker, waar hotel The Lodge gevestigd is, moest helaas verdwijnen. Na de werkzaamheden plaatste de VMM een nieuwe, nog hogere boom op het pleintje naast de nieuwe Demer.

TERRAS AAN DE KAAI

Voor het nieuwe stadhuis werd de historische kaaimuur van de Demer gerestaureerd. Dit was in de middeleeuwen het commerciële centrum van Diest. Naast het water kwam een plein met fonteintjes.

“Historisch verleden van Diest herleeft”

TURKS EETHUIS TURKOASE “Klanten komen stilaan terug”

De uitbaters van kebabzaak TurkOase in de Demerstraat ondervonden veel hinder van de werkzaamheden voor de Demer. “De straat was 2,5 jaar opgebouwen. Er waren geen parkeerplaatsen meer en onze klanten bleven weg. Ook de middelbare scholieren vertrokken langs een andere schoolpoort”, vertelt uitbater **Akyildiz Coğdaş**. “We hebben het moeilijk gehad, maar nu komen de klanten stilaan terug. De Demerstraat is weer beter bereikbaar en het terras naast het water ziet er heel mooi uit. Bij warm weer kunnen mensen er heel gezellig zitten. Misschien mag ik er wel een paar kleine tafeltjes zetten. We hopen dat de nieuwe Demer meer mensen zal aantrekken om in Diest te komen winkelen en natuurlijk pita en kebab te eten!”

Tijdens het openleggen van de Demer werd heel wat waterinfrastructuur ontdekt: oeverversterkingen, kaaimuren, bruggen en een sluis. “We hebben alles zo goed mogelijk bewaard en een herbestemming gegeven”, zegt archeoloog Glenn De Nutte.

Veel historische Vlaamse steden zijn aan het water ontstaan: Antwerpen, Leuven, Aalst, Dendermonde ... Ook Diest heeft een rijk riviervelerleden. **Glenn De Nutte** van Condor Archaeological Research: “Tijdens de opgravingen voor de nieuwe Demer hebben we duizenden houten palen ontdekt. Die beschermden de oevers van de rivier. Nu ze opgegraven zijn, vallen de palen uit elkaar, daarom hebben we veel foto’s genomen. Het merendeel van de palen dateert van 1668: toen kwam een Antwerpse firma de oevers van de Demer in Diest versterken. Het bedrijf ging later failliet. De oudste palen vonden we aan de Kaai: de jaarringen tonen aan dat die bomen gekapt werden in 1106 of 1107.”

Verdedigingstoren

Diest is ontstaan rond de Kaai. “Naast de kaaimuur moet vroeger een verdedigingstoren hebben gestaan: Het Steen. Daar hebben we de fundamenten van teruggevonden”, zegt Glenn De Nutte. “De stenen van die toren werden later hergebruikt om de kerk van Diest te bouwen. We hebben ook de paardentrap gereconstrueerd waarmee handelaars schepen konden laden en lossen.”
“Voor het Spijker, het voormalige refugehuis van de Abdij van Tongerlo, vonden we allemaal bakken in de rivier. We vermoeden dat de leerlooiers hier hun gevilde huiden schoonspoelden. Uit oude geschriften weten we dat in het jaar 1567 meer dan 3260 runderhuiden en 450 schapehuiden per schip over de Demer naar Diest werden gebracht.”

Tentoonstelling

Naast bouwwerken troffen de archeologen in de Demerbedding ook veel losse voorwerpen aan. “In de Demerstraat vonden we een houten buis die gebruikt werd om water naar de brouwers te brengen”, vertelt Glenn De Nutte. “We groeven ook een doorboorde ton op met resten van rijst, tamme kastanje, bieten, druiven, aardbeien, vijgen, selderij, walnoten en rogge. Die moet in de tuin van een rijke familie hebben gestaan. Ze dateert wellicht van de 17de of 18de eeuw. We vonden veel wapens uit de Tweede Wereldoorlog, maar ook drie stenen kanonskogels uit de 15de of 16de eeuw en een enorme voorraadpot uit de 12de of 13de eeuw. De stad Diest wil de voorwerpen straks in een tentoonstelling of museum plaatsen.”

PAARDENTRAP

De paardentrap aan de Kaai, voor het nieuwe stadhuis, werd gerestaureerd. De schuine helling werd in de 19de en 20ste eeuw gebruikt om schepen te laden en te lossen.

TERRAS VIISSERSSTRAAT

In de Viissersstraat, ter hoogte van wijnhandelaar De Bleek, werd een ruim terras aangelegd om mensen dicht bij het water te brengen. Op deze plaats werd vroeger het linnen gewassen en in de zon te drogen en te bleken gelegd.

ZICHEMSEPOORT

Aan de brug van de Zichemsepoort komt een schuifconstructie. Samen met de schuiven aan de inlaat zorgt die ervoor dat de nieuwe Demer gecontroleerd door de stad stroomt en dat het water altijd op het gewenste peil staat.